

В статье исследуются проблемы определения, соотношения и адаптированности украинской к современной международной системе образования посредством критериев и показателей состояния сформированности иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности будущих бакалавров финансово-экономических специальностей.

Ключевые слова: *диагностический инструментарий, знания иностранного языка, современные технологии, профессиональная самореализация.*

The problems of determination, coinciding and adaptation of Ukrainian to international modern system of education through criteria and indexes of the status of the formed foreign-language professional communicative competence of future bachelors of financial and economic specialties are researched in this article.

Key words: *diagnostic tools, foreign language knowledge, modern technologies, professional self-realization.*

УДК 371

Е.А. Рамазанова
м. Сімферополь, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ВИМІРАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Виклад основного матеріалу. Гуманістично спрямоване, особистісно орієнтоване навчання та виховання учнів можливе лише за умови спеціальної фахової кваліфікації майбутніх учителів у педагогічних вищих навчальних закладах, а її «різномісність потребує формування майбутнього педагога не тільки як предметника, а й як людини культури, яка має значний виховний вплив» [8, с. 3].

Метою статті є розкриття особливостей професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у вимірах педагогічної взаємодії.

Майбутній учитель початкових класів має бути обізнаний з основними вченнями в галузі гуманітарних і соціально-економічних наук, здатний аналізувати соціально-значущі проблеми та процеси, вміти використовувати методи цих наук у своїй професійній і соціальній діяльності; знати етичні та правові норми, які регулюють відносини людини до суспільства, навколишнього, вміти враховувати їх у власному житті та професійній діяльності; розуміти сутність і соціальне значення своєї майбутньої професії; мати цілісне уявлення про процеси та явища, що відбуваються в суспільстві та природі, про методи їх пізнання, вміти скористатись ними при вирішенні відповідних освітньо-виховних завдань при виконанні професійних функцій; мати наукове уявлення про здоровий спосіб життя, володіти вміннями та навичками фізичного самовдосконалення; володіти культурою мислення, знати його загальні закони, у письмовій чи усній формі правильно оформлювати свої думки.

Після закінчення педагогічного вищого навчального закладу вчителі початкових класів мають достатній рівень професійної підготовки та загальної культури, особистої відповідальності, любові до дітей, здібності до співробітництва з ними, правильного їх розуміння, адекватного відгукування на їхню поведінку та стан, творчого підходу до власної професійної діяльності; вміють на науковій основі організувати свою працю, використовувати інтерактивні й інноваційні методи й технології навчання; володіють знаннями основ виробничих відносин, готовністю для кооперації з колегами та до роботи в колективі, знають основи педагогічної майстерності, що особливо актуально в контексті нашого дослідження. Також майбутні вчителі спроможні в умовах розвитку науки та мінливої соціальної практики до переоцінки накопиченого досвіду, аналізу своїх можливостей, уміють набувати нові знання, використовуючи сучасні інформаційні освітнянські технології.

На думку С. Мартиненко, вчителю початкових класів необхідно «вміти аналізувати, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розпізнаючи серед них випадкові

та помилкові; моделювати та перетворювати моделі взаємодії, визначати мету та розробляти конкретні завдання діагностичного вивчення, підбирати діагностичний інструментарій, накопичувати й обробляти діагностичну інформацію, здійснювати самодіагностику» [5, с. 149].

Результатом професійної підготовки майбутніх учителів є *готовність*, що визначається як «стан готового та бажання зробити що-небудь» [10, с. 194]. Аналізуючи наукову літературу, можна визначити «готовність» як категорію сформованості самосвідомості людини та конгруентності Я та як наявність здібностей, набуття певних якостей особистості, їх своєрідний синтез.

Визначено, що готовність студентів до професійної діяльності містить у собі такі компоненти: мотиваційний – позитивне ставлення до професії, інтерес до неї й інші досить стійкі професійні мотиви; орієнтовний – знання й уявлення про особливості й умови професійної діяльності, її вимоги до особистості; операційний – володіння способами та прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, вміннями, навичками, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення; вольовий – самоконтроль, уміння керувати діями, з яких складається виконання трудових обов'язків; оцінний – самооцінка своєї професійної підготовленості та відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним трудовим зразкам.

Отже, постала необхідність визначити напрями фахової підготовки вчителя, які б слугували підґрунтям його загальнокультурного, психолого-педагогічного, методичного розвитку. Серед них провідна роль належить *педагогічній взаємодії*, формування якої дає змогу подолати ціннісний вакуум не тільки у свідомості майбутнього вчителя, а й у суспільстві в цілому.

Ключовим аспектом педагогічної взаємодії науковці (Н. Кузьміна, В. Сластьонін) [4; 9] визначають взаємність дій її суб'єктів, їх взаємозумовленість та узгодженість із метою встановлення контакту. При цьому провідна роль у процесі навчання належить педагогу. Залежно від того, якою мірою вчитель володіє засобами та механізмами педагогічної взаємодії, можна говорити і про педагогічну майстерність, що виявляється в діяльності (Н. Кузьміна) [4], але до неї не зводиться, вона характеризується високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених умінь (В. Сластьонін) [9]. Суть в особистості вчителя, її позиції, здатності керувати діяльністю на високому професійному рівні.

Педагогічна майстерність – це високий рівень професійної діяльності викладача. Зовні вона проявляється в успішному творчому вирішенні найрізноманітніших педагогічних завдань, в ефективному досягненні способів і цілей навчально-виховної роботи. Більш конкретними зовнішніми показниками майстерності є: високий рівень виконання, якості роботи викладача; доцільні, адекватні педагогічним ситуаціям дії викладача; досягнення результатів навчання, виховання.

З внутрішньої сторони педагогічна майстерність – це функціонуюча система знань, навичок, умінь, психічних процесів, властивостей особистості, що забезпечує виконання педагогічних завдань. У цьому плані педагогічна майстерність – вираження особистості викладача, його можливостей самостійно, творчо, кваліфіковано займатися педагогічною діяльністю.

Внутрішня сторона педагогічної майстерності включає знання, навички, вміння, професійно важливі якості викладача, позитивне ставлення до педагогічної праці, інтерес і любов до неї, педагогічні й організаторські здібності, адекватні вимогам професії риси характеру, прояви темпераменту, особливості психічних процесів, психологічну готовність (тривалу й ситуативну) до діяльності.

Творче володіння вчителем педагогічною взаємодією – є з одного боку, умовою, необхідною для його ефективної роботи, а з іншого – найвищим рівнем прояву педагогічної майстерності вчителя. Відзначаючи її роль у діяльності вчителя, А. Макаренко зазначав, що професійний педагог уміє розмовляти з дитиною, володіє мімікою, може стримувати свій настрій, уміє «організовувати, ходити, жартувати, бути веселим, сердитим», кожен рух педагога

виховує. Для В. Сухомлинського «завдання педагога виховувати почуття благородного гумору: здатність поєднувати радісний подив зі співчуттями, співпереживаннями, жалістю... Маленька людина, яка усміхаючись, співчуває і жаліє, ніколи не буде насміхатись над людиною, висміювати її тоді, коли треба допомогти» [11, с. 579].

Тому постановка питання проектування різноманітних засобів професійної взаємодії вчителя, в тому ж числі й засобами позитивного педагогічного гумору – «це спроба розібратися у завтрашньому дні школи» [6, с. 4].

Актуальність проблеми формування педагогічної взаємодії посилюється соціально-психологічною ситуацією в суспільстві, коли зруйновано старі моральні орієнтири, задекларовано нові цілі та завдання, але не визначено відповідні цінності й ідеали, що їх супроводжують.

Педагогічна взаємодія покликана сьогодні втілити ідеї гуманістичної педагогіки, яка шукає шляхи олюднення процесів навчання та виховання, звільнення школи від формалізму, стереотипів, авторитарного підходу до дитини. Вона здатна регулювати соціальне та природне в суб'єкті життєдіяльності через усвідомлення їх збалансованого впливу на нього.

Отже, саме через професійну взаємодію конкретизуються загальнолюдські та загальнокультурні цінності щодо умов фахової діяльності. При цьому *професійна взаємодія* містить сукупність моральних норм, які визначають ставлення працівника до свого професійного обов'язку, а через нього – до людей, із якими він контактує у процесі діяльності.

Визначення педагогічної взаємодії як базового компонента професійної підготовки вчителя впливає на кінцевий результат професійного навчання, що виводиться на рівень готовності до компетентного здійснення педагогічної діяльності в усіх її сферах.

Педагогічна взаємодія набуває особливої ваги, оскільки за своєю сутністю є системоутворювальною, такою, що інтегрує всі сфери професійної підготовки вчителя. Визначення саме цієї складової професійної діяльності педагога зумовлено необхідністю переорієнтації свідомості майбутніх учителів на визнання нових освітніх пріоритетів: поваги до особистості учня та його права на самовизначення, оволодіння відповідними етичними нормами, а також формування готовності педагога до адекватної поведінки в різних ситуаціях шкільного життя, які потребують морального вибору. Однак дослідження останнього часу констатують той факт, що в більшості педагогів відсутнє сприйняття кожної дитини як особистості, індивідуальності бажання бачити в духовному вдосконаленні мету та зміст своєї педагогічної діяльності.

Таким чином, формування в майбутніх учителів початкових класів уміння відтворювати педагогічну взаємодію у професійній діяльності – це соціально важлива проблема, від розв'язання якої залежить успіх гуманізації системи освіти, підвищення загальної культури в суспільстві, перспектива розвитку сучасної людини.

Особливого значення набуває ця проблема в системі початкової освіти. Саме в молодшому шкільному віці в дитини закладаються основи пізнання, моралі, здатності орієнтуватися в цінностях реальної дійсності. Експериментально доведено, що в цей час система «вчителі ↔ дитина» домінує у свідомості учня й визначає сукупність соціально-психологічних характеристик молодшого школяра (самооцінку, мотивацію, норми поведінки, ставлення до різних видів діяльності).

Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування різних засобів, зокрема і гумору, у педагогічній взаємодії недостатньо розроблена в сучасній українській педагогічній науці. Не визначено поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до застосування гумору у педагогічній взаємодії», його зміст, структуру, критерії оцінки. Недостатнє вивчення проблеми на теоретичному рівні ускладнює й пошук практичних шляхів її реалізації як базового компонента професійної підготовки вчителя. Вивчення проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування гумору у педагогічній взаємодії передбачає визначення базових понять, які є передумовою наукового обґрунтування об'єкта дослідження.

Зважаючи на комплексний, міждисциплінарний характер зазначеної проблеми, тезаурус роботи становлять поняття різного ступеня узагальнення. Умовно їх можна поділити на дві групи: *базові і похідні*. На ієрархію понять впливає загальна мета, яка визначається сьогодні в професійній педагогічній освіті, а саме: формування професійної компетентності, високої педагогічної культури, відповідних моральних якостей учителя. Водночас цілісність особистості вимагає розгляду готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування гумору у педагогічній взаємодії як складової її професійної компетентності, частини педагогічної культури, виховного потенціалу.

Отже, до групи *базових* понять належать: *професійна підготовка вчителя початкової школи, професійна компетентність, педагогічна взаємодія, педагогічна майстерність*. До групи *похідних*, що формуються на основі базових – *педагогічна взаємодія засобами гумору та готовність майбутніх учителів початкових класів до застосування гумору у педагогічній взаємодії*.

Кожне з понять першої та другої груп має свій зміст, структуру й може бути схарактеризоване достатньо повно. Однак, зважаючи на проблему дослідження, обмежимося коротким викладом кожного.

Щодо до базового поняття дослідження – *професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів* – то аналіз фундаментальних досліджень, безпосередньо присвячених вивченню ключових проблем професійної підготовки вчителя першого ступеня освіти, а через це – тих, що набули найбільш відчутний науковий резонанс з-поміж освітянської спільноти, засвідчує таке: протягом останнього десятиріччя досить активно науковці досліджують саме проблему професійної підготовки вчителя початкових класів у зв'язку з новопосталими завданнями, пов'язаними, з одного боку, із докорінними змінами в початковій ланці освіти, зумовленими втіленням у 2012 році Державного стандарту для початкової школи, статусом сучасного молодшого школяра в соціальних координатах, а з іншого – із «парадигмальним зсувом» (О. Савченко), який нині характеризує процес і результати професійної підготовки такого педагога, на якого чекають суспільство, учні, батьківська громада [7].

Н. Кічук [3, с. 55] визначає «низку обставин, що позитивно позначились на активізації дослідницької уваги саме до проблематики професійної підготовки конкурентноздатного вчителя початкової школи. По-перше, актуалізація євроінтеграційних процесів у вітчизняній освітній сфері. По-друге, суспільний резонанс, якого набула аналітична робота, представлена у вигляді «Білої книги національної освіти України», де чітко прописаний людиноцентрований освітній імператив [1, с. 9]. По-третє, конкретизація параметрів підготовки фахівців нової генерації, окресленої у проекті «Національної стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки».

Сучасна когорта науковців приділяє також певну увагу проблемам професійної підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти у своїх дисертаціях і монографіях. Так, К. Авраменко розробила науково-методичне забезпечення процесу методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних вищих навчальних закладах. Вчена наголошує на необхідності виокремлення поняття «методичної підготовки» як важливої складової професійної підготовки вчителів початкових класів. Цей висновок узгоджується з сучасними дослідженнями Л. Арчажнікової, І. Кобиляцького, Л. Кондрашової, Л. Сушенцевої, які дозволяють назвати окрім загальноосвітнього, психолого-педагогічного (або загальнопедагогічного) та спеціального, методичну підготовку структурним компонентом системи професійної підготовки майбутнього педагога.

Н. Глузман у своїй докторській дисертації «Система формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів» розроблює систему ефективного формування методико-математичної компетентності в майбутніх учителів початкових класів; у науковий обіг вводить поняття «методико-математична компетентність учителя початкових класів», яка розглядається як системне особистісне утворення, що складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивно-творчого компонентів; обґрунтовує

концептуальні засади системи формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів; розробляє структурно-функціональну модель системи формування методико-математичної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, яка здатна виступити ефективним засобом підвищення якості професійної підготовки вчителя; пропонує проблемно-модульну технологію формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, що забезпечує організацію професійної педагогічної діяльності студентів у навчанні молодших школярів математики; характеризує педагогічні умови формування методико-математичної компетентності студентів спеціальності «Початкова освіта», що сприяють підвищенню рівня їхньої методико-математичної компетентності [2].

Ідеї вченої продовжено в роботі Г. Шпиталевської, яка розробила теоретичну модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування в молодших школярів загальнокультурної компетентності; спроектувала дидактичні засоби процесу підготовки студентів до формування загальнокультурної компетентності, виокремила структурні компоненти готовності майбутніх учителів до формування в молодших школярів загальнокультурної компетентності, а також критерії та рівні їх сформованості. У дослідженні реалізовано бінарний, культурологічний і компетентнісний підходи до процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів [12].

Висновки. Отже, професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів в Україні сьогодні набуває нового змісту, що зумовлено зміною освітньої парадигми. Це актуалізує необхідність перегляду існуючих напрацювань в означеній сфері та вдосконаленні ресурсного забезпечення формування професійно важливих умінь майбутніх фахівців початкової ланки освіти. Виходячи з того, що домінуючою є сьогодні гуманістична парадигма, необхідно зауважити, що ключовою проблемою системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є впровадження ідей салютогенезного підходу, основним принципом якого виступає використання елементів гумору в навчально-виховному процесі.

Література:

1. Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. Компетентнісна освіта – від теорії до практики: [текст] / Н. М. Бібік, І. Г. Єрмаков, О. В. Овчарук. – К.: Плеяда, 2005. – 120 с.
2. Глузман Н. А. Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів: монографія / Н. А. Глузман. – К.: Вища школа –XXI, 2010. – 407 с.
3. Кіреєва І. В. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності / І. В. Кіреєва // Наукові записки. – Вип. 108 – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2012. – Ч. 2. С. 40-44.
4. Кузьмина Н. В. Способность, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Л.: Знание, 1985. – 52 с.
5. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: Монографія/ С. М. Мартиненко. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. – 434с.
6. Психологическая служба школы. Под ред. И. В. Дубровиной. – М.: Академия, 1995. – 210 с.
7. Рыданова И. И. Основы педагогики общения. Минск: Беларуская навука, 1998, – 320 с.
8. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів // Початкова школа. – 2000. – №1. – С 1-4.
9. Сластенин В. А., Каширин В. П., Психология и педагогика: учеб. пособие / В. А. Сластенин, В. П. Каширин. – М.: Академия, 2001. – 390 с.
10. Словарь русского языка. Т.2: К – О / под ред. А. П. Евгеньевой; АН СССР, Ин-т русского языка. – 2-е изд., испр., доп. – М.: Русский язык, 1982. – 736 с.
11. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1969. – 513 с.
12. Шпиталевська Г. Р. Можливості змісту спецкурсу у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування загальнокультурної компетентності молодших школярів / Г. Р. Шпиталевська: зб. наук. праць «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми». – Вип. 32. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 518-521.

У статті розкрито особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у вимірах педагогічної взаємодії.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель початкових класів.

В статье раскрыты особенности профессиональной подготовки будущего учителя начальных классов в

измерениях педагогического взаимодействия.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель начальных классов.

The article reveals the features of professional preparation of future teacher of initial classes in measurements of pedagogic interaction.

Key words: professional training, the teacher of initial classes.

УДК 378:57:57.013

К.Є. Рум'янцева, О.М. Вільчинська
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Постановка проблеми. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, швидка зміна техніки і технології в усьому світі — все це потребує таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається. Тому сучасному суспільству потрібні освічені, конкурентноздатні фахівці, які здатні самостійно освоювати та впроваджувати нові технології. Таким чином, у процесі підготовки фахівців підвищується значимість самостійної роботи, як форми навчання, покликаної забезпечити необхідний досвід самоосвіти.

Випускники вищих навчальних закладів повинні мати не лише ґрунтовні професійні знання, а й уміння самостійно приймати рішення, бути здатними до саморозвитку, самоосвіти, до інноваційної діяльності. Тому останнім часом у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів спостерігається тенденція до збільшення кількості годин, відведених на самостійну роботу студентів, що в свою чергу передбачає принциповий перегляд організації процесу навчання.

Самостійна робота (її планування, організаційні форми і методи, система контролю) є однією з найменш досліджуваних проблем теорії і методики навчання конкретних дисциплін.

Вагомий внесок у розвиток теорії самостійності та творчої активності зробили педагоги Ю. Бабанський, І. Лернер, М. Махмутов, І. Огородніков, П. Підкасистий, М. Скаткін, психологи Л. Вигодський, П. Гальперін, В. Давидов, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та ін.

Мета статті — проаналізувати та узагальнити існуючі підходи щодо організації самостійної роботи студентів вищих економічних навчальних закладів і запропонувати технологію організації СРС на заняттях з вищої математики.

Виклад основного матеріалу. Головним документом, що регламентує аудиторну і позааудиторну роботу студентів вищих навчальних закладів, є навчальний план з кожної спеціальності. Традиційно у більшості вищих навчальних закладів, визначаючи бюджет навчального часу студентів, виходять із співвідношення 6:4, що передбачає 6 годин щоденних аудиторних занять і 3-4 години позааудиторних. Але останнім часом кількість аудиторних годин, що відводиться на вивчення дисциплін «Вища математика» та «Теорія ймовірностей та математична статистика», які входять до циклу «Математика для економістів», скорочена, при цьому змістовна частина курсів, згідно з наявними стандартами, залишилась такою ж. Наприклад, для дисципліни «Теорія ймовірностей та математична статистика» відводиться 76 годин на аудиторну роботу і 104 години на самостійну роботу студентів. У зв'язку з цим вагомим значенням набуває організація самостійної роботи студентів. Водночас варто визначити, що реформування навчально-виховного процесу вищої школи не завжди призводили до очікуваних результатів. Аналізуючи організацію навчально-виховного процесу, зокрема організацію самостійної роботи студентів, не можна не помітити наявності серйозних проблем.

Значна частина викладачів математики кафедри гуманітарних та фундаментальних